

Les galeries de la memòria

Josep Piera

Els fantàstics setanta (1969-1974)

Institució Alfons el Magnànim, 235 p.

JAUME PONT

Un recorregut que ens retrotrau a la protohistòria literària de Josep Piera, a les arrels, les accions i les passions d'una vida i d'una generació

Bona part de la trajectòria literària de Josep Piera (Beniopa, 1947) ha estat marcada per la prosa memorialística. De 1982 ençà, a cavall del llibre de viatges o la memòria personal, l'escriptor valencià ha confeït un mosaic on vida i literatura es donen la mà en nom d'un projecte creatiu que s'articula al voltant de la mediterraneïtat. Llibres com *El cingle verd*, *Estiu grec*, *Un bellíssim cadàver barroc*, *Ací s'acaba tot*, *Seducions de Marràqueix*, *El jardí llunyà* o *A Jerusalem* en són una mostra fefaent que abasta Orient i Occident. Faci el que faci, escrigui poesia, assaig, memòries, biografia, o tradueixi el seu diwan personal dels poetes de l'orient d'Al-Àndalus, a Piera sempre el guia l'aprofundiment del quadern de bitàcola de la seva autobiografia. La cosa vista es transforma en cosa sentida, el paisatge en viatge interior, la llengua en pulsio arrelada a la història, el territori i la seva gent. *Els fantàstics setanta*, com abans *El temps feliç* i *Arran del precipici*, es proposa com un llibre d'iniciació que marca l'abans i el després de la memòria individual i col·lectiva –en termes sentimentals, eròtics, lingüístics, sociopolítics i literaris– del nostre escriptor.

A *Els fantàstics setanta* tot sembla acomboiat per l'empremta d'un camí d'iniciació de caire generacional que condueix, sense remissió, a la forja rebel de la identitat. Són els anys de la protohistòria literària del Piera escriptor, quan aquest encara escrivia en castellà. No s'enganyarà qui vegi en aquest recorregut la indagació memorial d'un temps i d'un país vista des de la perspectiva de la generació dels setanta. L'enclavament històric (1969-1974) a què ens invita l'autor no enganya. Resonen els esclats revolucionaris: París, Praga, Vietnam; i l'altra revolució: el sexe, el rock-and-roll i el trencament

contracultural dels tabús, amb la divisa crítica de Marcuse al cap: “La llibertat humana no és únicament un afer privat –però no és res si no és també un afer privat”. Una cruïlla on dues portes s'obren i es tanquen. Alfa i Omega: d'un costat la lliçó del maig del 68 i les ferides d'un món viscut “en gris franquista”; de l'altre la mort alliberadora del dictador.

Molts pàgines del llibre circulen impulsades per un flux narratiu on es barregen la narració del *fait divers*, les memòries, la crònica, la prosa lírica o la narració novel·lada propera al *bildungsroman*. La narrativa del jo s'imposa amb la ferma voluntat d'apropar al lector les raons, les accions i les passions d'una vida. Com en els viatges d'iniciació, l'estructura del llibre s'argumenta al voltant d'un triple moviment: la noció o impuls inicial de desig, el període d'aprenentatge i el reconeixement final. Des d'aquí Piera construeix un dels encerts majors, i en té molts, d'*Els fantàstics setanta*: la mestria amb què alterna la narració del temps passat i la del temps present de l'escriptura. A partir d'aquest balanceig, fet de projeccions cap endavant i rebobinatges o *flashbacks*, l'autor concilia la lliçó, en clau moral, de l'ahir d'un temps impulsat per la utopia i l'ara incontestable de la vellesa. Pel camí un ampli ventall de les galeries de la memòria: les marques inoblidables dels amics de joventut i familiars més propers; el nervi dels nuclis formatius de la seva personalitat creadora, amb Gandia, València, Madrid i Andalusia al centre de contemplació; l'ascendent de mestres cultivats al caliu de l'amistat (de Vicente Aleixandre a Jorge Guillén, de Juan Gil Albert o Francisco Brines a Pablo García Baena...); el moment decisiu del canvi de llengua i, a redós, la reivindicació lingüística del valencià, “aquella llengua” que el poder assimilava a una mena de “patués o dialecte d'analfabets”; i, en fi, l'amor i l'art contemplats, i exercits, com a armes de combat del progrés existencial, sociopolític i cultural del país. Com acostuma, Piera ho contempla tot amb una bonhomia que contrasta, ben sovint, amb la paraula esmolada del seu pensament crític i la visió d'un present implacablement crepuscular. Les paraules finals del llibre no deixen indiferent ningú. La degeneració física personal –la “puta vellesa”–, que hàbilment es compara a la degeneració social i moral de la humanitat sencera, s'imposa. Però no per això es dona per vençut el nostre escriptor. La paraula *esperança* amb què és clou el llibre és un arbre plantat al bell mig de l'esdevenidor. Ferm davant el desànim, a Josep Piera sempre li que quedarà una bala a la recambra de l'ànima per fer front a l'ombra de la parca: l'escriptura i la recerca inesgotable de la bellesa. ■

Una imperiosa seducción

Yolanda Castaño

Un cobertizo lleno de significados sospechosos

Editorial Milenio, 157 p.

LORENZO PLANA

Antología bilingüe de una de las poetas más significativas de la poesía gallega actual

Yolanda Castaño (Santiago de Compostela, 1977) ha reunido sus mejores poemas en este libro editado con exquisito cuidado en la nueva colección de poesía de Milenio. Traducida a más de veinticinco lenguas, ha recibido premios como El Ojo Crítico de RNE por *Profundidad de campo* (2009) o el Premio Nacional de la Crítica por *Vivimos no ciclo das Erofanías* (1998), y es también traductora, editora y activista cultural. En esta ocasión, tiene el honor de ser prologada por el gran poeta polaco Adam Zagajewski. “Los poemas de Yolanda son como champagne, no como el vodka u otros letales alcoholes llegados de países cenicientos.” “Esto no es un tratado, no es un manual escolar, ni un artículo erudito... Va sobre saltar y dar brincos. Sobre cantar en el Fin de la Tierra, con buen y mal tiempo.” Estas palabras, a nuestro parecer, sintetizan a la perfección lo que representa la poesía de Yolanda Castaño. Mezcla de subyugante encanto e incomodidad deliberada, sus versos van tras la aspereza de continuas vueltas de tuerca. Podríamos sugerir incluso cierto anti-lirismo que convive con un espectacular dominio de las torsiones del lenguaje, emanando así una especial frescura.

Sí, reivindican los poemas de Yolanda Castaño ese champagne que, hechizándonos, nos despierta y conecta con un peculiar juego. Ese juego, para ser verdadero, jamás olvida el temor a una posible resaca una vez terminada la fiesta. ¿La vida en sí está quebrada? La poeta confiesa: “Si supiese la clase de monstruo que sostengo entre mis manos / callaría.” Por eso el conjunto de estos poemas debe desatarse de algún modo, liberarse en esos saltos idiosincráticos de la creadora. Es una batalla dúctil, aguerrida y alegre, como parece sostener Adam Zagajewski. En esto se encuentra emparentada con otro poeta de su generación, el granadino Juan Andrés García Román. Ambos elevan a sagrado el trato con unas palabras juguetonas que siguen la pista al misterio de la locuacidad, de lo personal, dejando un retrato marcado por la autenticidad. Insistimos: ¿la vida en sí está quebrada? Yolanda Castaño escribe: “El mundo es un hotel sin mostrador de recepción. / El don de la elocuencia no es un bien comunitario.” Se trata del más exigente de los juegos: “Solo la verdad os hará / esclavos.” Increpando al mundo y buscando una salida, la poeta pretende “ensuciar” al lector. Pero no, no se trata de un callejón sin salida, de una densidad mórbida a lo Sylvia Plath, pues Yolanda Castaño establece un equilibrio entre la dignidad y los malos augurios. “Por eso quítale a la garganta por fin el nudo inoportuno, / tira arráncale a la hebra la tapa a ver si sangra...” Es entonces cuando agradecemos la maleabilidad de su prosodia, la valentía de sus imágenes y metáforas. Esta poeta quiere convencernos de la omnipotencia de la seducción. ¿Hay que pagar un precio? Lo que está claro es que, a pesar de que antes del final solo existe el nervio de esa seducción, una realidad extraña sale por la tangente. De ahí que leer todos estos poemas, en cierto sentido, requiera nuestro esfuerzo, nuestra implicación. El juego entra en una metamorfosis. La de una embriaguez que acaso es más real que la propia realidad. Menos mal del lenguaje, que nos redime, que nos permite el milagro de mantener los pies sobre el suelo. ■

